

## [Komentář Heideggerovu textu *Wesen der Wahrheit*]

66/011

26.4.67

V 6. kapitole ukázal Heidegger, jak dochází k tomu, že je tajemství zapomenuto, a poukázal také už na to, k jakým důsledkům toto zapomenutí vede. V 7. kapitole se pak zabývá způsobem ne-pravdy, která se vyznačuje ztraceným vztahem k tajemství. Zároveň je probráno bytí pobytu, který mu odpovídá: in-sistentní pobyt.

Pobyt může in-sistovati právě proto, že ek-sistuje, že se stále zdržuje u jsoucna, že stojí ve sféře otevřeného, do něhož trčí každé jsoucno. Insistence a ek-sistence patří k sobě. Tím, že pobyt ek-sistuje, stojí v určitém vztahu k tajemství, neboť každé odkrývání jsoucna je možné na základě zakrytosti, na níž se rozvíjí. Tím však, že in-sistuje, že ustrne na nějakém zjevném jsoucnu, přizávorkuje se k němu, je tento vztah zapomenut. Bere jsoucno za normu (Richtmaß), ztratil však základ jeho normativity (Maßnahme): totiž tajemství. Tím, že se pobyt přiklání výhradně ke jsoucnu, odvrací se od tajemství. Tímto odvratem však tajemství není zničeno. Nepřítomnost tajemství člověka zneklidňuje, nenechává jej dojít klidu. Člověk je uprostřed jsoucna hnán z místa na místo. „Toto potloukání (se) člověka pryč od tajemství k tomu, co je schůdné, od běžného (gängig) k nejbližšímu a v míjení tajemství je bloudění (klamání se) (str. 23).

Heidegger výslovně podtrhuje (v 2. odst.), že toto bloudění není ničím dodatečným nebo jen příležitostně se přiházejícím, nýbrž něčím, co určuje lidské bytí jako takové. Což ovšem nevylučuje, že by k tomu nemohl zaujmout postoj. „Blud, jímž člověk jde, není ničím, co se jaksi táhne vedle člověka jako jáma, do níž občas padá, nýbrž blud náleží k vnitřní struktuře po-bytu, do něhož je dějinný člověk vpuštěn“ (str. 23). Jako insistentně ek-sistující stojí člověk vždycky už v bludu – protože právě při odkrývání zapomíná na vztah ke skrytosti.

V jakém vztahu je blud k počáteční podstatě pravdy? (3. odst.) Heidegger říká: „Blud je podstatná protipodstata k počáteční podstatě pravdy“ (dtto). Tato věta zjevně obsahuje protimluv, posuzujeme-li ji podle pravidel obyčejné logiky. O bludu se tu říká, že je protipodstatou počáteční pravdy. Protipodstata je tu zřejmě to, co stojí proti podstatě, tedy její protiklad. Protiklad podstaty je [non] ne-podstatné (nepodstatné v běžném smyslu slova). O této protipodstatě se tu však říká, že je podstatnou protipodstatou. To nezbytně ruší řečené. Neboť buď je blud protipodstatou počáteční pravdy, a pak je nezbytně nepodstatný, anebo patří blud podstatně k počáteční pravdě, ale pak už není žádnou proti-podstatou.

Tomu nelze vytknout nic než předpoklad: pravidla logiky určují, co je pravda a nepravda. Pro Heideggera naproti tomu podstata pravdy a nepravdy určuje myšlení (logos v podstatném smyslu). Nemůže se říct předem, zda neexistuje podstatná protipodstata anebo nepodstatná, to musí rozhodnout postup myšlení. Ten nás přivedl k tomu, abychom odhalili dvojlomou podstatu pravdy, která je zároveň odkrytím a zakrytím, pravdou i nepravdou. Nyní vidíme, jak sám vztah k zakrytosti je v sobě zdvojen, totiž jako zkušenost (zakušení) tajemství a jako zapomenutí na tajemství. Zkušenost tajemství je počáteční podstata pravdy, přičemž „podstatu“ je tu nutno rozumět jako sloveso (– tedy „bytování“). Zapomenutí na tajemství je protipodstatou počáteční pravdy. V něm se zakrytost vzdaluje tak radikálně, že toto vzdalování (Entzug) není vůbec odkryto. Protože toto zapomínání začíná vlastně s počátečním bytováním (podstatou), je podstatnou protipodstatou k počáteční pravdě; nikoli jenom nějakou, nýbrž tou určitou podstatnou protipodstatou.

Výraz proti-podstata nechce říkat: od podstaty odloučené, odříznuté, izolované, nýbrž ve vztažném slovu proti je vyjádřeno právě napětí ve své podstatě, kteréžto napětí vylučuje lhostejnost. V napětí onoho proti je vyslovena oddálenost od podstaty, ale tato oddálenost zůstává jako taková vždycky vztažena k podstatě, nesena podstatou, což je právě vyslovováno přídavným slovem podstatná. Proti-podstata jako proti-část (proti-klad) je část, která nutně patří k podstatě, její proti-kus. Kdyby byla protipodstata pouhým odpadnutím od podstaty, pak by bylo takto odpadlé sice také ještě určováno tím, od čeho odpadlo, ale vztah k podstatě by už nebyl žádným napětím, nýbrž pouhým zvnějšněním (Entäußerung). V této protipodstatě jakožto zvnějšnění podstaty vyhasíná síla onoho proti. Může být nazvána „nepodstatnou“ protipodstatou.

Patří k osobitosti Heideggerova myšlení, myslet podstatu vždycky v její plnosti, tj. v jejím vnitřním nutném proti-kladení, aby tak byl uchopen celek. Jeho myšlení se tak nezbytně vzdaluje od každého pouze oddělujícího, izolujícího analyzování, rozkládání. Na druhé straně by však bylo pochybné mít za to, že Heidegger používá Hegelovu dialektickou metodu, tím že vychází vždy k tomu, aby vypracovával protiklady. Co jej v tomto směru od Hegela odlišuje, je to, že Hegel ony protiklady pročištuje a tak ruší, zatímco Heidegger je myslí v jejich nutném protipoložení, které jako takové nemůže být nikdy překonáno. To ovšem nikterak neznamena, že se myšlené rozkládá v protiklady, nýbrž naopak, že je odkryta jednota v její vnitřní protikladnosti. Tím, že je spolu myšlena počáteční pravda i její protipodstata, není obojí zrušeno, ale je spíše ukázáno, jak nezbytně k sobě obojí náleží.

„Blud je podstatná protipodstata k počáteční podstatě pravdy“ – protože počáteční pravda jej nezbytně nechává vzniknout, tj. protože zakrytost

zůstává ze své podstaty zakryta a tak uniká uchopení, ba dokonce ani není vyhledávána jako to, co má být uchopeno. Tak upadá zakrytí v zapomenutí a člověk stojí v bludu. Heidegger říká výslovně: „Zakrytí zakrytého a blud náležejí k počáteční podstatě pravdy“ (str. 24). Oblast bludu je ale oblastí bloudění, tj. omylu. V ní se dokonává každá podoba bloudění, ona k tomu dává příležitost. „Blud se otvírá jako **otevřené** každé protihře k podstatné pravdě“ (str. 23). Blud jako podstatná protipodstata k počáteční pravdě umožňuje každé pomýlení, sebe-zmýlení člověka, každé zvnějšnění podstatné pravdy až k jejímu znetvoření a k tomu, že se stává neznatelnou (nerozpoznatelnou) k jejímu znepodstatnění.

Ale právě protože blud není oproti počáteční pravdě nepodstatný, nýbrž patří k ní, může člověk z bludu opět zakoušet tajemství, jestliže se jím nenechá pomýlit (4. odst.). Nenechat se pomýlit neznamena ovšem bludu se vyhnout, nýbrž dochází k tomu tehdy, když zakoušíme blud jakožto blud. Řekne se snad: stojíme-li v bludu, zakoušíme jej přece vždycky, co tu má ještě co dělat ono „jakožto“? Zakoušíme sice blud, ale nikoliv jakožto blud, nýbrž jako potloukání (Umhergetriebensein), jako neklid, aniž bychom věděli, co je příčinou tohoto potloukání, proč nám neklid nenechá spočinout v klidu. Jakmile však zakoušíme blud jakožto blud, soustředili jsme se naň a tak zakoušíme, jak to s námi stojí. Protože počáteční pravda o sobě je protikladná, jako tajemství a blud, je člověk tím, že je tísněn bludem, zároveň určován tajemstvím (5. odst.).

„Plná“ podstata pravdy, tj. to, co zahrnuje svou podstatnou protipodstatu, udržuje pobyt v nouzi nucením tajemstvím a bludem. V tomto nucení (pobízení) je pobyt odkázán právě tak na blud jako na tajemství – pohybuje se ustavičně mezi obojím. Tento pohyb určuje **jeho svůj** pobyt jako obrat, přesněji jako obrat, který jej drží v nouzi. Vlastní zkušeností tohoto pohybu je odkrytí nutnosti. „Z po-bytu člověku a pouze z něho pochází odkrytí nutnosti“ – říká Heidegger, právě protože pobyt stojí sám a ustavičně v nutnosti. Odkrytí nutnosti není jejím odstraněním nebo ovládnutím, nýbrž vlastním vzetím na sebe, „možné přeložení do neochozeného“. V tomto vzetí na sebe se člověk stává svobodným pro „osud“ (sudbu) dějin. „On (omyl) je podstatným prostorem dějin“ (29).

(29: Holzwege: Der Spruch des Anaximander str. 310.)

V posledním odstavci kapitoly